

**Силабус курсу
“Роми (цигани): історія та культура”
2021-2022 навчального року**

1. Загальна інформація	
Назва курсу	Роми (цигани): історія та культура
Адреса викладання курсу	Львівський національний університет імені Івана Франка
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	Історичний факультет, кафедра етнології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	1.2.2 Дисципліни вільного вибору студента 032 “Історія та археологія”
Викладачі курсу	Рачковський Григорій В'ячеславович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології
Контактна інформація викладачів	hryhorij.rachkovskij@lnu.edu.ua
Консультації по курсу відбуваються	Щочетверга, 15:00–17:00 год. Онлайн консультації в день проведення лекцій (за попередньою домовленістю)
Сторінка курсу	https://clio.lnu.edu.ua/course/tsyhany-v-ukrajini-2
Інформація про курс	Програму навчальної дисципліни “Роми (цигани): історія та культура” розроблено з урахуванням сучасних тенденцій етнологічної науки, що має сприяє поглибленню знань студентів про етногенез та етнічну історію циган України, допомагає глибше ознайомитися з етнічними та культурними процесами, що відбуваються в межах цієї етнічної спільноти. Навчальний курс спрямований на підкреслення етнічної специфіки та характерних рис традиційної культури циган України, на виявлення у ній загального та унікального у загальноєвропейському контексті.
Коротка анотація курсу	Курс “Роми (цигани): історія та культура” є дисципліною вільного вибору студента передбаченим навчальною програмою для здобуття кваліфікаційного рівня бакалавр зі спеціальності “032 Історія та археологія”, яка викладається в 7 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS).
Мета та цілі курсу	Мета вивчення вибіркової дисципліни “Роми (цигани): історія та культура” полягає у комплексному вивченні особливостей формування етнічної спільноти, традиційної культури та побуту циган, їх громадською активністю та самоорганізацією в сучасних умовах, розумінню специфіки етнопсихологічних рис етнічної групи (самосвідомість, менталітет, стереотипи, установки), мови, основних типів традиційних господарських занять циган. Належна увага буде приділена типам класифікації циганських груп населення Європи в цілому та України зокрема. Виклад курсу також спрямований на підкреслення етнічної специфіки та характерних рис традиційної культури циган України, на виявлення у ній загального та унікального у загальноєвропейському контексті. Отримані знання сприятимуть подоланню негативних стереотипів щодо циган та сприятимуть інтеграції ромів до українського суспільства.
Література для вивчення дисципліни	Основна література 1. Баранніков О.П. Українські цигани. Київ: Вид. Всеукр. Ак. наук. 1931. Кн. 2. 60 с.

2. Баранников А.П. Цыганы СССР краткий историко-этнографический очерк. Москва : Центроиздат, 1931.
 3. Данілкин О. Культура циган України: минуле і сучасність. Київ : Контекст, 2001. 77 с.
 4. Ємець Г.С., Дяченко Б. І. Циганське населення Закарпаття. Ужгород : Карпати, 1993. 64 с.
 5. Зіневич Н.О. Цигани в Україні: формування етносу і сучасний стан // Український історичний журнал. 2001. № 1. С. 40–52.
 6. Кроу Д.-М. Історія циган Східної Європи та Росії. Київ: Мегатайп, 376 с.
 7. Фрейзер А. Цигани / Ангус Фрейзер. Київ, 2003. 358 с.
- Додаткова література**
8. «Романі Яг». Історія, культура, право. Ужгород : Карпати, 1998. 111с.
 9. Адам А. Білий камінь з чорної катівні: Голокост ромів Закарпаття. Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2006. 146 с.
 10. Антисемітизм і ромофобія в Україні: проблеми і рекомендації. Київ, 2018.
 11. Бамбула В. Циганська доля що вітер в полі. Нерідні діти світу. Переяслав-Хмельницький: СПД «Карпук С. В.», 2005. 192 с.
 12. Баранников О.П. Український вплив на циганські говірки України // На мовознавчому фронті. Кн. І. Київ, 1931. С. 116-123.
 13. Баранников О.П. Українські та південно-російські циганські діалекти. Ленінград, 1933. 72 с.
 14. Бартош О. Э. Методика полевых этнографических исследований цыганской культуры // Этнокультурное развитие Беларуси в XIX начале XXI в.: Материалы междунар. науч.-практ. конф. Минск : БГУ, 2011. С. 17–22.
 15. Беликов А. В. Экономическое положение украинских цыган в 1917–1930 гг. // Материалы региональной научно-практической конференции. Донецк, 1997. С. 34–35.
 16. Беліков О. Релігійні вірування українських циган // Історія релігій в Україні. Матеріали VIII міжнародного круглого столу 11-13 травня 1998 року. Львів : Логос. С. 20–21
 17. Беліков О.В. Вірування ромів України як історико-релігієзнавче джерело // Історія релігій в Україні. Матеріали IX міжнародної конференції: У 2 кн. Львів: Логос, 1999. Кн. 1. С. 36-39.
 18. Беліков О.В. Вивчення циган України у дореволюційній та радянській вітчизняній історіографії // Наука. Релігія. Суспільство. 2003. № 3. С. 71–78.
 19. Беліков О.В. Давньорелігійні елементи у музичному фольклорі циган // Історія релігій в Україні. Праці XII-ї міжнародної наукової конференції: У 2-х кн. Львів: Логос, 2002. Кн. 2. С. 3-9.
 20. Беліков О.В. Народні вірування та забобони в релігійному світогляді українських циган // Історія релігій в Україні. Матеріали XI міжнародної конференції: У 2 кн. Львів: Логос, 2001. Кн. 1. С. 15–17.
 21. Беліков О.В. Обряди “переходу”: смерть народження у ромів/циган України // Історія релігій в Україні. Праці XIII-ї міжнародної наукової конференції: У 3-х кн. Львів: Логос, 2003. Кн. 1. С. 27-31.
 22. Беліков О.В. Цигани України під час Другої світової війни // Наука. Релігія. Суспільство. 2002. № 4. С. 64-73.
 23. Боньковська С. Мандрівні ковалі // Народознавчі Зошити. № 3-4. 2005.

24. Данілкин О. Циганська кочівля і міграція в Україні: історія, вплив на формування кастовості, типологія // Олексій Данілкин // Народознавчі зошити. 2000. - №1. С.65-72.
25. Ємець Г.С., Дяченко Б. І. Циганське населення Закарпаття. Ужгород: Карпати, 1993. 64 с.
26. Зан М. Проблеми етнокультурного розвитку ромів Закарпаття (1989–2001 рр.) // Ромологія: історія і сучасність: Матеріали Міжнародних наукових читань. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2013. С. 10–23.
27. Зан М. Ромські студії як засіб гармонізації міжетнічних відносин на Закарпатті // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Політологія, Соціологія, Філософія. Вип. 1 (18). Матеріали міжнародної наукової конференції «Політичні кризи в державах та регіонах Європи: внутрішні передумови та зовнішні виклики у ХХ на початку ХХІ століття». Ужгород : ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2015. С. 133–136.
28. Зіневич Н. До питання про специфіку геноциду ромів на українських землях у роки Другої світової війни // Голокост і сучасність. Студії в Україні і світі. 2009. № 2 (6). С. 148–163.
29. Козицький А.М. Геноцид та політика масового винищення цивільного населення у ХХ ст. (причини, особливості, наслідки). Львів : Літопис, 2012. 816 с.
30. Колокова М.О. Вивчення правових потреб ромського населення в Закарпатській та Черкаській областях. Харків : ХІСД, 2012. 48 с.
31. Лекса Мануш. Культ Шивы и цыгане (к проблеме древней религии цыган) // Советская Этнография. 1979. № 6.
32. Мелеганич Г. Особливості реалізації етнонаціональної політики в Україні щодо ромської меншини: досвід Закарпаття // Ромологія: історія та сучасність: Матеріали Міжнародних наукових читань. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2013. С. 35–39.
33. Мільчарчик Є. Люди — то не-люди, тобто про циган в народних переказах та прислів'ях // Народознавчі Зошити. 2005. № 3-4.
34. Мруз Л. 600-літня історія цыган в Галичині // Народознавчі Зошити. 2005. № 3-4.
35. Плохинский М.М. Цыгане старой Малороссии // Этнографическое обозрение. Москва, 1890. Кн. VII. С. 95-
36. Рачковський. Г. Цигани в українській паремії // Народознавчі Зошити. 2005. № 3-4.
37. Санаров В.И. Проблемы историко-этнографического изучения цыган // Советская Этнография. 1971. № 3. С. 59-67.
38. Санаров В.И. Элементы древних верований в религии цыган // Советская Этнография. 1968. № 1. С. 32-45.
39. Тяглий М. «Наказую... переслати... списки цыганів»: Збір органами влади Райхскомісаріату Україна відомостей про ромів у липні 1942 р. // Голокост і сучасність. 2011. № 1 (9). С. 101–122.
40. Тяглий М. Окупаційна політика та доля ромів України // Україна в Другій світовій війні: Погляд з ХХІ століття. Київ : Наукова думка, 2011. Кн. 2. С. 864–897.
41. Фернега В.С. Проблеми освіти дітей цыганського етносу // Науковий вісник УжДУ. Серія Педагогіка. Соціальна робота. Випуск 1. Ужгород : Патент, 1998. С. 75–78.
42. Филоненко В.И. Крымские цыгане // Записки коллегии востоковедов при азиатском музее АН СССР. Ленинград, 1930.

	<p>43. Цигани Закарпаття: проблеми, шляхи вирішення. Ужгород, 1991. 46 с.</p> <p>44. Якубова Л. Повсякденне життя етнічних меншин радянської України у міжвоєнну добу. Київ, 2011.</p> <p>45. Ficowski J. Cyganie na polskich drogach. Warszawa, 1965. 389 s.</p> <p>46. Ficowski J. Cyganie Polscy: Szkice historyczno-obyczajowe. Warszawa, 1953.</p> <p>47. Ficowski J. Pod bertem króla pikowego: sekrety cygańskich wróżb. Warszawa, 1990. 148 s.</p> <p>48. Matuas K. Z życia Cyganów // Gazeta Lwowska. 1903. № 164, 166, 169, 170.</p> <p>49. Mróz L. Cyganie. Warszawa, 1971. 278 s.</p> <p>Mróz L. Dzieje Cihanov-Romov w Rzeczypospolitove XV-XVIII / Lech Mróz. Warszawa : PiG, 2001</p>
Тривалість курсу	150 годин
Обсяг курсу	5 кредитів, 150 годин (64 годин лекцій, 86 годин самостійна робота)
Очікувані результати навчання	<p>Після закінчення курсу студент буде <i>знати</i> історіографічний доробок з проблематики курсу, основні етапи етногенезу ромів, основні етапи появи та розселення ромів на території України, форми існування та класифікацію основних груп ромів, характерні риси матеріальної та духовної культури, специфіку соціальної стратифікації, політико-правові чинники соціалізації у історичній ретроспективі;</p> <p><i>вміти</i> критично аналізувати джерела, аналізувати етнічні процеси, події, факти в історії України, користуватися категоріально-понятійним апаратом етнологічної науки, володіти способами етнографічного опису і класифікації, застосовувати набуті знання в міждисциплінарних дослідженнях.</p>
Ключові слова	роми (цигани), етнічні меншини, етнічна історія, матеріальна культура, духовна культура.
Формат курсу	Очний.
Теми	<ol style="list-style-type: none"> 1. Історія вивчення ромського етносу. 2. Сучасні ромознавчі студії в Україні 3. Походження ромів. 4. Міграція та розселення ромів у Європі 5. Лінгвістичні дослідження романі. 6. Форми існування етносу 7. Групи ромів в Україні 8. Внутрішня структура груп ромів 9. Традиційний спосіб існування 10. Традиційні заняття та ремесла 11. Традиційна матеріальна культура ромів 12. Духовна культура ромів 13. Сімейні звичаї ромів 14. Релігійні вірування ромів 15. Роми і суспільство 16. Геноцид та втрати ромів в роки Другої світової війни 17. Роми в культурі українського народу
Підсумковий контроль, форма	Залік
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з історичних дисциплін, достатніх для сприйняття категоріального апарату, розуміння джерел з історії етнічних меншин України.

Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Лекційний виклад, презентації, круглий стіл (презентація власних проєктів та їх обговорення), тести.										
Необхідне обладнання	мультимедійний проєктор для візуалізації матеріалу.										
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	<p>Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою.</p> <p>Система оцінювання передбачає комплексне оцінювання роботи студентів на лекціях та виконання індивідуальних завдань.</p> <p>Максимальна кількість балів, яку можуть одержати студенти під час виконання різних видів робіт становить до заліку:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) письмова робота (реферат) – 25 балів 2) резюме статті – 15 балів. Резюме – самостійна письмова робота, в якій студент виділяє порушене автором статті (розділу монографії) головне питання (проблему), висловлює власну позицію, стисло викладає та аналізує поданий дослідником фактичний матеріал 3) письмова робота (підсумкові тести) – 40 балів 4) активна участь у дискусії – 20 балів <p>Самостійна робота студента є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вироблення студентами навичок і вміння працювати з літературою, віднаходити головні, стержневі аспекти проблем, що потребують впевненого засвоєння, здатності визначити свою позицію щодо дискусійних ідей чи концепцій і аргументовано її обґрунтувати. Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем, написання рефератів, підготовка реферативних матеріалів та резюме наукових публікацій з важливих проблем навчальної дисципліни. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем чи окремих розділів здійснюється у вигляді та написання реферату та його усного захисту.</p> <p style="text-align: center;">Критерії оцінювання реферату</p> <table border="1" data-bbox="566 1339 1396 1675"> <tr> <td data-bbox="566 1339 1077 1451">глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції</td> <td data-bbox="1077 1339 1396 1451" style="text-align: center;">20-25</td> </tr> <tr> <td data-bbox="566 1451 1077 1489">обґрунтоване розкриття проблеми</td> <td data-bbox="1077 1451 1396 1489" style="text-align: center;">13-19</td> </tr> <tr> <td data-bbox="566 1489 1077 1527">тема розкрита неповно</td> <td data-bbox="1077 1489 1396 1527" style="text-align: center;">7-12</td> </tr> <tr> <td data-bbox="566 1527 1077 1639">реферат суто компілятивного рівня/ розкритий лише окремий аспект</td> <td data-bbox="1077 1527 1396 1639" style="text-align: center;">1-6</td> </tr> <tr> <td data-bbox="566 1639 1077 1675">реферат не зарахований</td> <td data-bbox="1077 1639 1396 1675" style="text-align: center;">0</td> </tr> </table> <p><i>Відвідування занять і виконання навчального навантаження студентами.</i> Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим. Обов'язковим є написання запланованих письмових (контрольних, самостійних, індивідуальних) робіт. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усі строків визначених для виконання усі видів письмових робіт, передбачених курсом.</p> <p><i>Академічна доброчесність:</i> Очікується, що роботи студентів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність</p>	глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції	20-25	обґрунтоване розкриття проблеми	13-19	тема розкрита неповно	7-12	реферат суто компілятивного рівня/ розкритий лише окремий аспект	1-6	реферат не зарахований	0
глибоке розкриття проблеми, з відображенням авторської позиції	20-25										
обґрунтоване розкриття проблеми	13-19										
тема розкрита неповно	7-12										
реферат суто компілятивного рівня/ розкритий лише окремий аспект	1-6										
реферат не зарахований	0										

	<p>посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату. Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються</p> <p><i>Література.</i> Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих</p>
<p>Питання до самостійного опрацювання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Предметна сфера „нації” в сучасній науковій думці 2. Модерністський підхід до питання утворення нації 3. Примордіалістський підхід до питання утворення нації Психологічна теорія походження нації 4. Культурологічна теорія походження нації 5. Етносоціальна (історико-економічна) теорія нації 6. Атомістична теорія походження нації 7. Політична концепція нації, її витоки і розвиток 8. Етнічна концепція нації, її витоки та розвиток 9. Типологія націй 10. Ознаки нації 11. Наукові типології сучасної української нації, їх дискусійність і суперечливість 12. Об'єктивні передумови формування нації 13. Суб'єктивні чинники формування нації 14. Політизація українського національного руху на зламі ХІХ-ХХ століть 15. Національне відродження ХІХ ст. у Наддніпрянській Україні 16. Національне відродження ХІХ ст. у Галичині, Буковині та Закарпатті 17. Перша світова війна та її наслідки для українського національного руху 18. Процес націотворення в добу визвольних змагань 1917–1921 рр. 19. “Українізація” в УРСР та її наслідки для розвитку нації 20. Становлення української нації в міжвоєнний період 21. Націотворення та дисидентський рух в Україні 22. Чинники розвитку нації в сучасній Україні 23. Лев Ребет та його праці „Теорія нації”, „Формування української нації” 24. Вивчення націогенезу українців у працях Лева Ребета. 25. Формування української нації у працях Я.Грицака 26. Етапи формування української нації в поглядах С.Рудницького
<p>Опитування</p>	<p>Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.</p>